

НАША КУЛЬТУРА

НАУКОВО-
ПОПУЛЯРНИЙ МІСЯЧНИК
УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

1951. ЛИСТОПАД, Ч. 1 (166).

ВІННІПЕГ

РЕЦЕНЗІЇ.

Митр. Іларіон (Огієнко): Українсько-російський словник початку XVII-го віку. Вінніпег, 1951. ст. 38.

Ця праця Митрополита д-ра Іларіона (Огієнка) далеко виходить поза рамці її заголовку. Тому й виникла, очевидно, потреба в підзаголовку: "З історії культурних впливів України на Московію". Власне, маємо в одній книжці дві наукові праці: 1) "Українсько-російські культурні взаємини", 2) "Алфавит іностраних річей". Хоч ці праці й тісно пов'язані одна з одною, навіть, друга впливає з першої, але перша ні в якому разі не є вступом до другої, оскільки має своє самостійне значення.

Через брак місця зупинимось тільки на основних твердженнях Автора.

"Київ — мати культури всієї Русі". Це є удар українського науковця по російському імперіалізму. Останній хотів повернути зміст цього гасла в другий бік, а д-р Іларіон не дає росіянам змоги фальшувати в цьому питанні історію України-Русі. Адже, Київська, руська, наша українська держава була владаркою здобутих нею північно-східних диких земель, а не навпаки, і несла туди свою віру, свою культуру. Адже Київ, як пише Автор, "довгі віки був культурним Сіоном для всієї Русі, а духовий центр цієї культури, Києво-Печерська Лавра, з другої половини XI-го віку стає правдивою зорею цієї культури, що сяяла на всю Русь" (ст. 7). Ми, українці, не повинні відмовлятися від нашого історичного духового першества на Слов'янському Сході тільки тому, що росіяни, як слушно зауважує Автор, "присвоїли собі й стару назву Київської Держави — Русь". Наведеними в праці науковими аргументами відкидаються намагання наших ворогів загнати Київ на задвірки східно-слов'янської провінції, а на руїнах їх антинаукових ворожих намагань стверджується, що "власне кажучи, Київ ніколи не перестав бути матір'ю культури в сіх східно-слов'янських землях" (підкр. наше І. Г.).

Друге важливе твердження Автора є те, що не "Україна отделилась от Россіи", як це на всі лади викрикують теперішні присяжні вчені й політики, а якраз Московія відділилась від Русі-України, а, щоб замести сліди свого сепаратизму... взяла від Русі її стародавню назву. Після цього Московщина, якій ніяк не належить назва "Русь", як пише Автор, "оточила себе непрохідною залізною завісою ще з давнини, а це переш-

коджало їй належно культурно зростати" (ст. 8), в той час, як Україна, за науковим твердженням д-ра Іларіона, "весь час рвалася до Європи й мала з нею реальні зносини ще з X-го віку" (ст. 8. — підкр. наше — І. Г.).

Автор розвідки про "Алфавит іностраних річей" науково обгрунтовує твердження про те, що незважаючи на одчайдушні намагання Москви, їй таки не вдалося звільнитися від впливів української культури, як культури за московською вищою. Це, між іншим, потверджує й факт введення в "Алфавит" української лексики, що потребувала розшифрування в книжках, якими на той час московські освічені верстви користувалися.

Повна назва досліджуваного д-ром Іларіоном словника така: "Книга, глаголемая Алфавит, содержащая в себе толкование иностранных речей, іже обретаются во Святых Книгах не предложени на руской язык". Власне, це не українсько-російський словник, а словник чужоземних слів в цілому: грецьких, латинських, гебрійських, старослов'янських, але характерично, що є там і українські слова, як слова для росіян виразно чужоземні. Ці слова, до того ж, займають окреме місце в словнику, отже, не є словами, які випадково попали в словник з лексикою інших слов'янських мов.

Розмір замітки зовсім не дозволяє мені зупинитися на описі зовнішньої сторони подання в словнику української лексики. Цей опис, як і вся праця, свідчить про наукову точність дослідника Словника. Дослідник показує, як часами укладач Словника плугає походження слів. Серед слів, поданих дослідником у третій частині своєї праці, бачимо чимало слів, вживаних в тодішній українській літературній мові, які тепер в нашій літературній мові не живуть, відмерли, і на яких лежить виразна печать неукраїнського їх походження або просто механічного перенесення їх з інших мов, часто у зміненому вигляді. Маємо на увазі такі слова, як напр.: бурмістр, даскал, дидаскал, драпежца, жолнерь, звалчений, зецность, криж, опатрность, малжен, рядца і інш.

На останку хочеться звернути увагу на характеричну рису цього (і великої кількості інших) твору д-ра Іларіона: на популярність, але без зниження рівня науковости, і на практичну актуальність для нашого сучасного національно-будівного процесу. Немає відриву наукової теорії від життєвої національної практики, немає отого без-

(Закінчення на ст. 37-38).

НАША КУЛЬТУРА

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ МІСЯЧНИК УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Адреса Редакції: 804 Magnus Ave., Winnipeg Man., Canada.

Передплата річна 2.50 дол. Окреме число 25 центів.

Телефон 591-606.

Рік XIV.

Листопад, 1951 рік.

Число 1 (166).

ТВОРИМО УКРАЇНСЬКУ КУЛЬТУРУ ВСІМА СИЛАМИ НАЦІЇ!

НОВИЙ МІСЯЧНИК "НАША КУЛЬТУРА".

Українська культура, на якій зростає наша Україна й яка принесла їй світову славу, знаходиться тепер в великій небезпеці, — в небезпеці повного знищення її. Ворог заповів Україну, й свідомо нищить цю культуру до останку, бо добре знає, що українська культура — то правдива душа України, добре знає, що знищивши цю культуру, він нищить саму Україну, ранив її в саме серце...

Довгі віки творилася українська культура, і творили її всі творчі сили нашої нації. У цьому творенні міцно поєдналася Церква з народом, і створили повновартісну культуру, — культуру духа, що так виразно ціхує наш народ. Культура українська густо поллята всенародньою нашою кров'ю, і виростала в вікових ворожих переслідуваннях.

І все таки наша культура виростала культурою повновартісною, культурою самостійною, культурою вільнолюбного духа. Виростала й цвіла, й сильно впливала на своїх сусідів. І цілі довгі віки допомагала й своєму сусідові, віддавши йому всі плідні залишки, а то й саме плідне коріння.

А сусід цей обернувся тепер на жорстокого нашого ворога, й дощенту вигублює самостійність нашої стародавньої повновартісної християнської культури. Вигублює, й замінює її на свою, — культуру поганства й народоббивства...

Правдива українська культура, — християнська й національна культура, — в великій небезпеці. Виростають

нові покоління в задусі чаду поганства, які тільки зовнішньо зветься українцями, — ворог свідомо вбиває їм віковичну їхню культуру, цебто вбиває саме їхнє серце, саму їх душу...

Але ми всі знаходимося на волі, й від своєї культури не відступаємо. Навпаки, тільки на чужині ми глибоко пізнали повновартість нашої рідної культури, пізнали її самостійність, її людяність. Пізнали, що наша культура неповторна за межами нашої Батьківщини...

Творімо ж і на чужині українську культуру всіма силами своєї нації! Сил цих маємо і тут подостатку, і ними можемо спинити й винародовлення наших братів, й викривлення нашої вікової культури.

Новий місячник "Наша Культура", новий тільки місцем своєї Редакції, — ми його довгі роки видавали вже на західноукраїнських землях, під тією ж назвою, та назвою "Рідна Мова", а на землі канадійській він виходив під назвою "Слово Істини". Продовжуємо їх під ширшою програмою, — прагнемо служити всьому українському народові в розсіянні на сторожі його віковичної культури. "Наша Культура" — це орган української головної духової культури, і до участі в ньому цим закликаємо всіх українських культурних працівників. Творімо українську культуру всіма силами нації!

"Наша Культура" — це науково-популярний місячник, що буде служити широким українським масам на еміграції. Це сторож нашої ві-

поділилося Духовенство й народ. А язичники, яких тоді було ще дуже багато, гостро висміювали християн, і свої насмішки показували народу на всіх театрах...

Православні, головню олександрійці, міцно боронились, — проповідували апостольську науку про Ісуса Христа, — що Він правдивий Бог, що Він відвічний, не створений, що на землі Він був совершенний Бог і совершенний чоловік, навчали про незлите поєднання цих двох істот у Христі. Православні саму Віру ставили вище недосконалого людського розуму, вірували головню в те, чоґо навчала Апостольська Церква, не вдаючись у діалектичні тонкощі досліду.

У науці звичайню православних ІV-го віку звуть олександрійцями, а аріяґ — антиохійцями. І дійсно, майже вся північ ісповідувала аріяґство, а південь — Православіє. Увесь Захід, Римська Церква міцно трималася з олександрійцями, цебто так само стояла за Православіє, за що її ненавиділи аріяґи.

Треба ще додати, що в ІV віці на всьому Сході по всіх школах головним предметом навчання було богословіє, кожен його знав, а це й було підставою реліґійних суперечок. Римська Церква, Захід мав тоді малу освіту, тому більшої активної участі в реліґійних сперечках не брав і в ересі не впадав.

До імператора Костянтина І сипалися скарги обох сторін, а особливо скаржився Єпископ Євсевій Нікомідійський. Усі спроби помирити аріяґ з православними не дали добрих наслідків, — аріяґи вперто стояли на своїому. Тоді імператор Костянтин І скликав до міста Нікеї на 325 рік Вселенського Собора, — нехай він розв'яже ці запеклі суперечки.

II.

Перший Вселенський Собор і перемога православних.

І в червні місяці 325-го року в місті Нікеї зібралося 318 Єпископів, щоб остаточно вирішити правдиву науку про істоту Сина Божого. На Собор приїхали зо всього християнського світу православні, аріяґи й

піваріяґи, і всі ці три партії міцно стояли кожна на своїому. Звичайню, знявся “великий спір”.

Відомостей про хід дискусій на І Вселенському Соборі не маємо, бо актів І і ІІ Вс. Соборів не дійшло, а певніше — їх і не писали. Трохи відомостей про І Вс. Собор подають у своїх творах Євсевій Кесарійський та св. Афанасій Великий, учасники Собору, але їхні відомості суперечні, бо вони належали до різних угруповань.

Історія І і ІІ Вселенських Соборів глибоко повчальна, бо це ж були на­родини організованої Церкви. Собори ці цілком пов'язані між собою, — на них остаточно повсталала православна наука, що й вилилася в Нікейський та Костянтинопольський Символи Віри.

Собор постановив вислухати спочатку самого Арія, і дав йому змогу говорити й боронитися. Вислухавши Арія, Собор відкинув його науку, як еретичну.

По цьому Єпископ Нікомідійський Євсевій вніс Соборові на розгляд свій аріяґський Символ, в якому твердилося, що “Син Божий — це твір і творіння”, “був час, коли Сина не було”, “Син змінний у Своїй істоті”. Піваріяґи пристали до православних, і внесеного аріяґського Символа відразу відкинули, бо його твердження не виправдуються Св. Письмом. Також усі інші докази аріяґців Собор повідкидав.

Тоді Соборові подав свого Символа Єпископ Євсевій Кесарійський, провідник піваріяґ, як він сам про це свідчить. Собор розглянув цього Символа й цілком його переробив, — від внесеного Символа мало що позасталося, — православні вклали в нього свою науку.

Найбільше часу зайняло Соборові знайти в Святому Письмі таке слово, щоб воно ясно висловило повну рівність Сина Божого з Отцем. Це була головна справа, бо ж і Собор зібрався на те, щоб правдиво окреслити Божественну істоту Сина Божого.

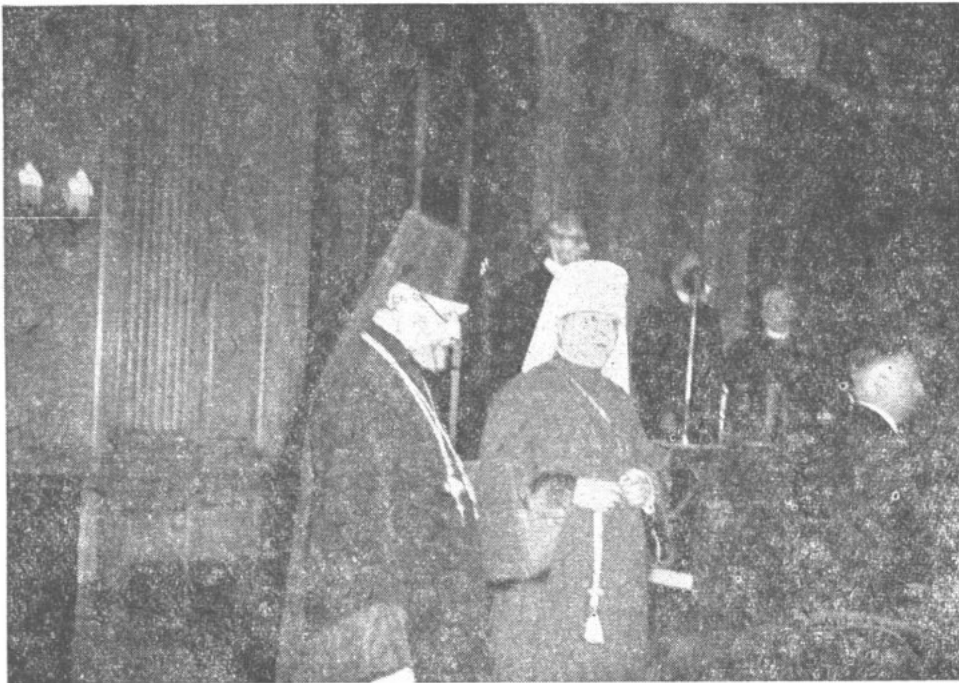
Довго шукали відповідного слова в Св. Письмі, і не знаходили, а ті слова, що їх знаходили, були не ясні й допускали й аріяґське розуміння.

Собор затягнувся, диспутам не було кінця. Тоді православні звернулися до імператора Костянтина, щоб він запропонував слово “одноістотний” (по-грецькому гомоусіос), і царським авторитетом спинив непотрібні дискусії.

Собор прийняв запропоноване слово “одноістотний” (аріяни хотіли “подібноістотний”): на означення стосунку Сина Божого до Свого Отця. Прийняв це слово, хоч його немає в Св. Письмі, але воно вже до того

“одноістотний” (по - церковно-слов'янському “единосущний”, по-грецькому “гомоусіос”) підказали імператорові самі православні, а імператора вжили тільки на те, щоб спинити крики аріян, які хотіли розбити Собора, валили всі православні внесення, сильно настоюючи на своєму “подібноістотний”.

Православні перемогли, — Собор осудив Арія й аріян, а аріанського Символа Віри порвали на дрібні кусочки. До прийнятого Нікейського

Митрополит Іларіон, праворуч від нього — Архиепископ Михаїл, ліворуч — Президія Собору. Докінчують співати “Достойно естъ”.

було освячене церковним Переданням, — його вживали в своїх творах Св. Отці, напр. Діонісій Олександрійський, Діонісій Римський та інші. І всі дискусії спинилися, і Собор остаточно склав Нікейського Символа Віри.

Слово “одноістотний” стало бойовим прапором І Вселенського Собору та його Символа Віри, стало прапором “Нікейської Віри”. Пізніш аріяни агітували, що це слово Собор прийняв від світської людини, — від імператора Костянтина, і цим хотіли обезславити Нікейський Символ. Але це не відповідає правді, бо слово

Символа додали ще й анатему на всіх тих, хто його не визнає. І всі Отці Собору врочисто підписали Нікейського Символа Віри, — не підписалися тільки двоє Отців, а анатемами не підписали четверо.

Так повстала головна праця І Вселенського Собору, його славний Нікейський Символ Віри (або просто Нікейська Віра), що надовго став у Церкві прапором Православ'я. Це не був Хрещальний Символ, — це основне правило Віри, офіційна церковна наука про Сина Божого.

(Кінець буде).

† Іларіон.

ранець Собору... Який він із себе, — багато осіб його не бачили ніколи, хоч знають усі.

Минає хвиля, друга, і третя... Час завмер, Собор ніби й дихання спинив...

А він не йде...

Знову чути тихий плач, як подув вітру весняного...

Але чому він не йде?

Уся Президія Собору стоїть, уп'явши очі перед себе, вдалину.

Це так співають, як Архиерей до Церкви входить.

А Митрополит тихо йшов і низько-низько вклонявся Соборові на обидві сторони...

Високий, огрядний, і білий — як голуб...

А Собор на повні груди:

— Чеснішу від Херувімів і славішню...

Хода його рівна, волева. По всьому видно — сильно схвильований...

Іларіон підписує 8. VIII. 1951 р. свою згоду прийняти обрання його Митрополитом Української Греко-Православної Церкви в Канаді.

А він не йде...

І знову чую, як б'ється серце сусіда мого...

— Може відмовився? Може не прийме обрання?

Аж раптом Президія заінтонувала:

— Достойно есть...

І ввесь Собор підвівся й однодушно підхопив:

— ...поправді славити Тебе, Богородицю...

Блідий-блідий... Ані кровинки в лиці...

— без рівняння від Серафімів...

Але обличчя його ясне, і на його вік — зовсім моложаве. Скільки йому літ? Кажуть — сімдесят.

Сусідка моя ревно плаче.

— Чого ж плачете?

— Від радості... Це ж наш Митрополит, з Собору Св. Покрови... Ми всі його так любимо...

Ось Митрополит уже на підвищенні, — високий, як осоко́ра... Глибоко дише, і груди здіймаються... Чекає закінчення співу.

— правдивую Богородицю, Тебе величаєм!

Тихо, велично Митрополит благословляє Собор. Це перше його Благословення Соборові, а через нього — усій Канаді.

І здається, що вся Канада відчула це перше благословення свого рідного Митрополита.

І Собором попливло:

— На мно́гая літа...

Могутній спів, — увесь Собор зілявся в одні груди, переповнені відчуттям величності хвилі.

Голова Собору випростався, й велично сповіщає:

— Високопреосвященніший Митрополите Іларіоне, — Всеканадійський церковний Собор одноголосно обрав Вас правлячим Митрополитом Української Греко-Православної Церкви всієї Канади...

На хвильку Голова спинився... На галі тихо-тихо, як в глу́пу північ...

— Чи приймаєте вибір? — питає схвильовано Голова...

Заля завмерла... Рішальна хвилина... А ну вибору не прийме?... Ні, — цього не може бути...

Митрополит опускає голову, схиляється перед Собором, і голосно, рівно сповіщає:

— Відповідаю давньо-українською формою:

— Смиренно приємлю, нічесоже вопреки глаголя!... (цебто: Смиренно приймаю, нічого проти не говорячи).

А увесь Собор у відповідь знову... — Достойно єсть...

Могутньо й велично співав-молвився Собор... Чую: кругом багато-хто плаче... Плаче сльозами серця...

А він, всенародній обранець, рівно стоїть на підвищенні, високий, як осоко́ра, і білий, як голуб... І блідий-блідий... І сльози перлинами на очах його...

А біля Нього Архиепископ Михаїл, також високий, але ще чорний...

Обидва поруч... Ох, тяжка буде Ваша путь, гу́сто тернями вкрита...

Незабутня, велична хвилина...

А з Собору ми розходились, ніби

паски посвятивши на Великдень... І всі бігли до телеграфу та телефонів, щоб сповістити всю Канаду:

— Маємо Митрополита!...

9. VIII. 1951. На світланку.

Учасниця.

ПЕРЕКЛАДИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ З БІБЛІЇ*

I.

Влітку 1891 року Леся Українка лікувалася в Евпаторії. Купання добре вплинули на стан здоров'я, Леся зміцніла й писала додому бадьорі листи. Але раптом 22-го червня вона захворіла на черевний тиф. До Евпаторії негайно приїхала мати Лесі Українки, Олена Пчілка, викликана телеграмою. Олена Пчілка перевезла Лесю видужувати й відпочивати після хвороби до містечка Шаби в Бессарабії. Це містечко було на західному березі Дністрового лиману, в 7 верствах від Акерману. Його заснували в 1824 році швейцарські колоністи-французи, що належали до релігійної секти кальвіністів. Цих колоністів запросив сюди російський уряд. Містечко Шаба визначалось як курорт, де були купелі в лимані й де лікувались також виноградом.

У цьому містечку, виконуючи доручення свого дядька М. П. Драгоманова, Леся Українка, коли стала почувати себе краще після хвороби, переклала уривок із Біблії (Книга Єзекиїля, XXXVII). Текст для перекладу довелося їй взяти з французької Біблії, бо іншої вона не могла тут дістати. Цей переклад вона зробила прозою, додержуючись тексту французького перекладу, який правив їй за первотвір. Того ж року в листі до М. П. Драгоманова (18. XII. 1891) Леся Українка звертається до дядька з проханням: "Порадьте мені: оце хоч купити собі Біблію, та не знаю, яку, чи грецьку, чи слов'янську; думаю,

* Тексти перекладів Лесі Українки з Біблії та окремі факти й цитати взято з машинописних копій листування Лесі Українки з М. Драгомановим, що переховуються у проф. С. М. Драгоманова. За дозвіл використати ці матеріали висловлюю шире подяку проф. С. М. Драгоманову. П. О.

грецьку краще". І в цьому ж листі вона висловлює своє захоплення Біблією, зазначаючи, що в Біблії "окрім всього іншого" є дуже багато "грандіозної поезії". Закінчуючи своє висловлення про Біблію, Леся пише: "... Мені скучно ,коли я довго її не читаю".

Біблія була для Лесі Українки джерелом поетичного надхнення. Ще 1888 року вона написала поему на біблійний сюжет "Самсон", 1900 року написала поезію (монолог) "Саул", 1906 року "Пророк" (з біблійних мотивів), 1904 року "Ізраїль в Єгипті", "Єврейські мелодії" (1899), "Плач Єремії" (1902) та інші. Так упродовж усієї своєї літературної діяльності Лесею Українкою вражали величні образи Біблії, особливо привертала увагу поетки тема Вавилонського полону. На цю тему Леся Українка написала кілька драматичних поем ("На руїнах", "Вавилонський полон", "В дому роботи — в країні неволі"). В "гіркій давноминулій долі" прадавніх часів поетка бачила "образ рідної неволі". Символічний зміст своїх поем про Вавилонський полон вона виразно розкрила в поезії "І ти колись боролась, мов Ізраїль, Україно моя!", що закінчується такими словами:

І доки рідний край Єгиптом буде?
Коли загине новий Вавилон?
Поетка з тугою згадує пророка Єремію:

Єрусалим мав свого Єремію,
Що голосив серед поля;
чом же свого Єремії немає
Наша зруйнована воля?

Так саме як Тарас Шевченко часто звертався до біблійних образів, до гарячої біблійної мови старозавітних пророків, так само й Леся Українка користувалася з надхненої мови Святого Письма для того, щоб висловити свої палкі почування безмежної любови до поневоленого українського народу. Уривок з книги Єзекіїля, що його переклала Леся Українка, своїм ідейним змістом надзвичайно близький і рідний творчості Лесі Українки: ідея оживлення мертвих кісток, — це ж ідея воскресіння й відродження українського народу! "Так промовляв Господь Вічний до тих

костей: "Ось я зроблю, що Дух вступить у вас, і оживете". Вражена цими пророчими словами, поетка надає їм символічного значення, вбачаючи в цьому пророцтві майб. долю України. "Я відновлю жили на вас, я зроблю, що наросте м'ясо, я покрию вас шкурою, потім я надам духа, і ви оживете, і пізнаєте, що я Вічний". Леся Українка непохитно вірила, що це пророцтво стосується і родного народу, який неминуче повинен воскреснути до нового вільного життя суверенної нації. Ця ідея, втілена в ті ж образи Єзекіїлевого пророцтва, висловлена і в прекрасній поезії сучасного українського поета М. Ореста "Повстання мертвих", в якій він з поетичною силою біблійних пророків малює яскравий образ повернення з холодних північних пустинь, з могил, з усіх чужин синів українського народу в свою отчизну:

В чагарниках, на пустирях, у норах
Скелети коней будяться. Вони
Ворушаться, встають, стрясають
порох —

І вже біжать на клич далечини.

І на бігу вдягаються у тіло,
Їх табуни у таємничій млі
Мчать до воскреслих радісно

сміло,

щоб їх везти до отньої землі.

Така вічна невмируща сила святого слова Біблії.

Текст українського перекладу 37-го розділу з книги Єзекіїля Леся Українка послала в листі до М. П. Драгоманова 12. VIII. 1897 року. А вкінці вересня 1892 року Леся Українка одержала нове замовлення на переклад з Біблії. В листі від 30. IX. 1892 р. М. Драгоманов писав Лесі: "Коли хочеш поспробувати свою ліру на біблійні теми й трохи допомогти мені, то переложи віршами з Ісаї I, ст. 2 — 3, 11 — 18. Мені треба буде це вставити в одну статейку в "Хліборобі". І Леся Українка не забарилася це прохання свого дядька якнайскоріш виконати. Через два тижні вона послала свій переклад з Ісаї. Ці переклади для Лесі Українки були дуже приємною працею, вони заохотили її до глибшого студіювання Біблії й до дальшої праці над новими перекладами з Біблії, на цей раз уже не на за-

мовлення свого дядька, а “для власної втіхи”. Про це свідчать такі рядки Лесинога листа від 18. X. 1892 р.: “Оце посилаю Вам переклад, що Ви хотіли, — чи до сподоби Вам буде. Я збираюся ще скільки уривків перекласти з Ісаї та з Іеремії для власної втіхи. Як Вам треба, то можу прислати”.

Вибір уривків для перекладу з книги Ісаї так само зумовлений алюзіями до тогочасної української дійсності. Нового символічного змісту набували тут слова пророка Ісаї: “Та до мене мій люд не признався. Знає язл свого пана, осел знає ясла свої, а мене тільки люди не знають мої, мій Ізраїль мене відцурався”. В ці слова свого перекладу Леся Українка вклала новітній зміст, висловлюючи ними тогочасну трагедію України, якої відцуралися національно несвідомі її сини. Про це писала поетка і в оригінальних своїх творах:

“Народ наш, мов дитя сліпее зроду,
Ніколи світа-сонця не видав..”

Другий уривок — з Ісаї, з його високою ідеєю переваги добрих вчинків над зовнішньою обрядовістю, з його гуманними закликами любити правду й чинити по-правді, з закликами робити добро й допомагати покривдженням — відповідав ідейним змаганням української поетки й духові її свободолюбної, правдолюбної та гуманної поезії. Тому то так вабило Святе Письмо Лесю Українку, тому то їй “скупчо було”, коли вона довго не читала Біблії. У цій вічній книзі Леся Українка знаходила те, чого шукала, те, чого прагнула її високогуманна праведна душа: правди, волі, віри, надії й християнської любови до ближнього. На ліриці Лесі Українки, зокрема на її поетичній мові, відбився також біблійний стиль пророчих книг Ісаї, Єремії та інших.

(Кінець буде).

Проф. Петро Одарченко.

“ІДЕОЛОГІЯ” СОВЕТСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

Етапи розвитку та скріплення большевизму, це етапи систематичного підбою свободи людини в усіх царинах її життя. Після економічного за-

кріпощення прийшла черга на закріпощення підсоветської людини. Знищено релігію, стараючись заступити віру в Бога вірою в творців комуністичних доктрин та большевицьких диктаторів. На протязі довгих десятиліть нищать вожді большевизму всі ті органічні, природні прояви духового життя людини, які не відповідають доктринам большевизму та цілям підбою світу.

У процесі безпощадного нищення старих культурних вартостей, здобутих працею й генієм цілих поколінь, теж і література у Советах перестає існувати, як свобідний вияв духової й мистецької снаги народу. В рамках “посиленої ідеологічної роботи” після другої світової війни проголошено теж “ідеологію” нової советської літератури. Оце читаємо в большевицькому офіціозі:¹

“Советська література, найбільш ідейна, найбільш передова література світу, — це один із важливіших засобів морально-політичного освідомлювання мас. Вона покликана до того, щоб помагати партії навчати народ в дусі беззастережної відданости советському устроєві та соціалістичній батьківщині”.

“Дух большевицької партійности мусить просякати творчість советських письменників”. “Підчинення усієї творчости одній великій цілі — будові комуністичного устрою — це шлях, що на ньому советська література досягне нового сильного зросту”.

“Советська література узброє народ ідеями комунізму, помагає реалізувати ідеї комунізму, справі булони комуністичного устрою. Ніколи перед тим, література не мала перед собою таких величавих і високих цілей”.

Це ряд цитат, що у загальному накреслюють вимоги Центрального Комітету Большевицької Партії до советської літератури. Ці вимоги сводяться до твердого знаменного постуляту: література має пропагувати комуністичні ідеї для досяг-

¹ О большевизмской партийности советской литературы”. “Культура и жизнь”, 1947.

нення большевицьких політичних цілей; вона мусить бути голосом большевицької партії в її нищівній боротьбі за закріплення та вдержання свого володіння та поширення його на інші країни світу. От виразні слова большевицького офіціозу: "Партійність советської літератури означає, що письменник не може бути байдужим глядачем у тій боротьбі, що розгортається між світовими силами реакції й прогресу. Він мусить бути активним та пристрасним борцем проти всього, що задержує хід історії, воюючим борцем за комунізм".

"К. Сімонов у своїй п'есі "Русский вопрос" ярко показав зрадницький та хитрий характер капіталістичної культури, брехню і фальш буржуазної демократії. Він міг тільки тому створити політично гостру й правильну п'есу, бо він керувався принципами большевицької партійности мистецтва"².

Опираючись на статті Леніна з 1905 р. п. з. "Партийная организация и партийная литература"³, в якій Ленін вже тоді демагогічно вигукував: "Долой литераторов беспартийных! Долой литераторов сверхчеловеков! Литературное дело должно стать частью общепролетарского дела..."⁴, большевицькі літературні "ідеологи" випрацювали цілу штудерну, повну оригінальних софізмів і безглузких парадоксів, діалектичну систему для підпорядкування літератури своїм партійно-політичним цілям. І так, зредукувавши літературу до пропагандивного чинника для своїх кличів та відбравши їй найменше право на свободний розвиток, советські "ідеологи" пишуть: "В жодній іншій країні нема таких сприятливих умовин для розвитку літератури, як у Советському Союзі"⁵.

Відбравши письменникові право виявити свою дійсну мистецьку силу і звівши його до ролі "борця" і пропагандиста большевизму, советський офіціоз пише: "Партійність со-

ветської літератури не тільки не обмежує свободи мистецтва, але противно, тільки вона забезпечує дійсну свободу письменника (хіба перед Н. К. В. Д., — прим. автора). Тільки той письменник свободний у своїй творчості, який... всією душею відданий комуністичній партії і соціалістичному устроєві... Всяка інша свобода художника, — це тільки ілюзія"⁶.

Заборонивши письменникові слідувати за подіями і змальовувати їх у правдивому світлі, а приказавши йому ідеалізувати советську дійсність (От, напр.: "Письменник не може волочитись у хвості подій, він зобов'язаний іти в передніх рядах народу, вказуючи йому шлях його розвитку"⁷, або: "Одно з головних творчих завдань советської літератури, — показати й прославляти трудові подвиги советського народу"⁸, советські літературні "ідеологи" пишуть про "правдивість творчости письменника так: "Партійність советської літератури зобов'язує письменника бути правдивим у своїй творчости, згідно з законом художньої правди"⁹.

Чи, вказуючи на "шлях розвитку народу" згідно з програмою Ц. К. Комуністичної Партії, може правдивий письменник бути правдивий у своїй мистецькій творчості? Чи художня правда може в якомунебудь моменті покриватися з правдою большевизму?

Вимагаючи від письменника, щоб його творчість при цілому спрощенні літературно-мистецьких проблем була все таки творчістю мистецькою, літературні "ідеологи" договороються до того, що: "боротьба з естетизмом — це необхідна вимога..., тому що естетизм висотує з мистецтва його живу душу, високу ідейність, перемінює його в "побрякушку" та позбавляє правдивої повноти й сили мистецької дії"¹⁰.

А вкінці, приголомшенні безліччю партійних приписів, позбавлені сво-

6. Там само, ст. 9.

7. Доклад Жданова про журнали "Звезда" і "Ленинград".

8. Сов. Литература, ст. 16.

9. Там само, ст. 9.

10. Сов. литература, ст. 17.

2 В. И. Ленин, Сочинения, т. VIII, стр. 387.

3 Там само

4 Там само, стр. 387.

5. Советская литература, 1948, стр. 5.

боди думки та вислову, сковані строгими постулятами “воспитывать народ в духе беззаветной преданности советскому строю” — як каже літературна програма Ц. К. Ком. Партії — “советські письменники мусять пам’ятати про свою ролю вчителів і завдання навчати ідейно, і вести за собою визначних письменників чужинних держав”¹¹

Це беззастережне право на гегемонію советського письменника у світовій літературі мотивує Жданов: “Наша література, що відбиває устрій значно вищий, як якийнебудь буржуазно-демократичний устрій, і культуру, що є без порівняння вища від буржуазної культури, має право на те, щоб вчити других в селюдської моралі”.

“Усе, що прогресивне та визначне в літературі заграничних країн, тягнеться до нас, до нашої країни, до нашої літератури”¹².

Оце деякі з парадоксальних тез, вийнятих з нерозгаданої сучасної літературної діалектики більшевизму. Якою методою людського розумування можна розшифрувати її, щоб дійти до якогось логічного висновку?

Чи одначе з заплутаних та суперечних офіційних тез про советську літературу та її партійність не пробиває одна — і тільки одинока — правда: Що література в Советах, яка має щонебудь спільного з мистецтвом, ступнево перестає існувати; що вона підлягла тому самому процесові, якому ще в першій стадії закріплення більшевизму підлягла в Советах релігія й Церква, яку знищили, щоб опісля створити її слабу імітацію, здібну служити інтересам більшевизму. Так винищуючи мистецьку літературу, створюють у Советах її імітацію (по назві та формі), так дуже далеку від ідеї краси й гуманності, а вірну пропагаторку поширення більшевицького володіння навіть у найбільш інтимну сферу духовності людини. В колізії з літературною дійсністю в Советах впало жертвою вже

багато визначних українських талантів. Вони або наклали на себе руки, або були “зліквідовані”. Перші відійшли самі, щоб не зрадити ідеї мистецтва. Разом із своєю творчістю вони кінчали своє життя, бо ці дві речі були в них нероздільні. Другі були насильно примушені замовчати. Своєю смертю вони засвідчили, що мистецтво не може далі існувати там, де нема свободи людини. Як може відбутись в людині складний процес мистецької творчості, який обіймає і потребу мистця творити, і вибір та сприйняття ідеї й натхнення, яке невідкличне при зображенні цієї ідеї, коли ця людина позбавлена елементарної вимоги органічного життя: свободи існування? Як можлива мистецька творчість там, де для колективу й масовості нищиться індивідуальність і духовість чоловіка?

На тлі советської літературної дійсності подвійну ціну має творче надбання тих наших талантів, які ще працюють у загрозовому тумані підсоветської непевної будучности, і тих, які вже впали в обороннім бою за культуру.

Д-р Костянтин Біда.

СПОМИН З ЖИТТЯ НА ХОЛМЩИНІ.

(В роках 1939 — 1944).

Холмщина — це страдниця Землі Української. Страдниця вона тому, що на ній віками велась і ведеться боротьба як релігійна, так і національна. За опановання Холмщини схрещувались і далі схрещуються мечі Москви й Польщі.

Православне по вірі й українське по національності населення Холмщини поляки намагались і далі намагуються зробити католицьким-польським, а Москва — патріотично московським. Населення Холмщини кілька разів силою змушуване було міняти свою віру: поляками — з православної на унійне католициство, а Москвою — навпаки.

У цій боротьбі ми, українці, багато втратили своїх людей, бо всі, що ставали католиками, рахувалися вже поляками. Так було аж до останніх часів у Польщі.

Доходило до того, що перед остан-

11. Там само, ст. 17.

12. Доклад Жданова про журнали “Звезда” і “Ленинград”.

ньою світовою війною навернення на католицтво українського православною населення на Холмщині займалась навіть польська поліційна і військова влада. В часі такого навернення на католицтво православні церкви в більшості випадків цілковито руйнувались, і тільки частинно замінювано на католицькі костели. Православне Духовенство було залякане. У тій невеликій кількості церков, що ще лишились на Холмщині, не тільки не говорилось про Україну, український Народ, а навіть слова українського не можна було почути.

У такому стані захопила Холмщину остання світова війна, в якій Польща втратила свою незалежність, ставши Генерал-Губернаторством.

У часі війни українське православне населення почало відроджувати своє релігійне життя: масово домагалось від поляків повернення своїх церков, що залишились ще не зруйновані та обсаджувало вільні парафії Священиками, втікачами з Волині, яка на той час опинилась уже під владою большевиків.

Уже в листопаді 1939 року було покликано до життя Церковну Раду з Духовенства й мирян. Праця Церковної Ради не була легка. Митрополита Діонісія, який перед війною очолював Православну Церкву в Польщі, з приходом німців до Варшави було змушено зректися свого становища, а замість нього призначено Берлінського Архієпископа Серафима, з походження німця.

Весною 1940 року Архієпископ Серафим завітав до Холма. Українське громадянство звернулось до нього з проханням дати для Холмщини Єпископа українця.

Разом з тим Церковна Рада шукала за відповідним кандидатом, який зміг би на Холмських руїнах збудувати сильну й стійну Українську Православну Церкву.

Думки всіх зупинились на Високодостойному Професорові Докторові Іванові Огієнкові, б. Ректорові Кам'янець-Подільського Державного Університету й б. Міністрові та Головноуповаженому Уряду Української Народної Республіки.

У цій справі велись переговори з

членами Ларшавської Церковної Ради, головою якої був проф. І. Огієнко.

Для того, щоб проф. Др. Ів. Огієнко міг ближче пізнати Холмське громадянство й навпаки, було запрошено проф. Ів. Огієнка на кілька викладів з історії Української Православної Церкви. Глибоко наукові виклади, виголошені з серцем, полонили душу слухачів. Разом з тим сам викладач своїм щирим і добрим серцем відчув, що Святі Холмські Руїни кличуть його до відповідальної праці над відновленням і закріпленням Української Православної Церкви.

Весною 1940 року українське громадянство добилось, що поляки звернули українцям Холмський Православний Собор на Св. Даниловій Горі, що був перетворений на костел. Звернено було також і всі забудови, що належали до Собору, а в тому й Єпископська Палата. Тільки все це було бідне, обдерте...

Створено було Комітет для відновлення Холмського Православною Собору, який відразу взявся до праці.

Найбільше знищене й засипане сміттям було підземелля Собору, де спочивали тлінні останки українських князів і їх родин та Духовенства.

Через деякий час після того, як українці перебрали Собор, приїхала до Холма німецька археологічна комісія й хотіла вести розкопки в підземеллях Собору. Однак Комітетові вдалося оборонити це, заявивши, що без дозволу Єпископа цього не можливо робити. З цим та комісія від'їхала й більше не приїжджала.

В міжчасі, дякуючи старанням Варшавської Церковної Ради з проф. І. Огієнком на чолі, було привернено в правах Митрополита Діонісія. Це спричинилося до прискорення здійснення бажань холмського православного громадянства, — мати свого Єпископа українця. Митрополит Діонісій погодився на висвячення проф. Ів. Огієнка в єпископи на Холмсько-Підляську Катедру.

Хіротонія відбувалася в Холмі 19 і 20 жовтня 1940 року дуже врочисто при численній участі Духовенства й великому здивизі вірних.

Інтронізація відбулася дня 3 листо-

пада 1940 року. Від цього дня Владика Іларіон став Архієпископом Холмським і Підляським.

Після цих врочистостей розпочалася буденна, невсипуча творча праця нового Владика-українця. А праця ця не була і не могла бути легкою, бо велась на руїнах матеріальних і духовних. Але дякуючи невсипучій енергії Архієпископа Іларіона, праця швидким кроком йшла вперед. Зразу ж було створено Духовну Консисторію та покликано до життя Архієпископську Раду (яка потім стала Митрополитальною). Ця Рада складалася з Духовенства та визначніших громадян Єпархії. Через цю Раду Владика Іларіон мав стислий зв'язок зо своєю Єпархією та знав про всі жалі й болі, які переживало Духовенство й вірні його Єпархії. А тих жалів і болів було досить. І треба сказати, що всі знаходили раду, потіху та посилену поміч у свого Владика. Двері до Архієпископської Палати були завжди і для всіх відчинені.

Але Владика Іларіон не обмежувався тільки радами та потіхою в своїй Палаті. Він все старався відвідати поодинокі парафії своєї Єпархії, навіть найбільш віддалені. А відвідування це було пов'язане з великими труднощами: приходилось іноді їхати в товарових вагонах і на звичайних возах. Але що тяжча була подорож, то більша була втіха і для Владика, і для його вірних, які все й скрізь зо сльозами радості й втіхи зустрічали й провозжали свого улюбленого Владика. Живе, рідне слово Владика полонило душі вірних!

Усі хотіли б бачити й вітати у себе свого Владика. Але при цих засобах комунікацій годі було задовольнити бажання вірних... Відчуваючи й розуміючи це, Українська Кооперація матеріально допомогла Духовній Консисторії придбати авто для Владика... І з того часу відвідини Владика своїх вірних стали частіші й легші.

Швидкими темпами пішла праця й у відновленні Собору. Підземелля було приведене до порядку, в ньому утворено церкву. Упорядковано було й цвинтар, що був біля Собору. Упорядкована зістала й домова цер-

ковця та Архієпископська Палата. Засновано бібліотеку, яка, під кінець, була вже великою збіркою дуже цінних книжок і видань. Розрісся дуже й єпархіяльний склад, який обслуговував усим цілу Єпархію. Добре працювала й Єпархіяльна Друкарня, яка обслуговувала не тільки потреби Єпархії, а й друкувала все й для цівільних установ і громадян.

Заснована була в Холмі й Духовна Академія, в якій учились і виховувались майбутні провідники для українського православного населення. Була переведена підготівна праця для заснування дяківської школи. Підготовлено було будову чудового мармурового іконостасу для Собору. Проект цього іконостасу виготовив знаний український архітект, бл. пам'яті проф. Сергій Тимошенко.

Мрією Владика Іларіона було побудувати на Св. Данилової Горі галерію з бюстів (погрудь) визначних українських діячів духовного й світського стану та письменників, — щоб вони будили всіх зі сну неволі...

Приступлено було й до упорядкування глибокої криниці короля Данила, що була на Св. Данилової Горі.

Не можна не згадати проповідей Владика з церковного амвону, які зворушували серця й полонили душу всіх вірних.

У кожного, хто буде читати цей спогад, напевно виникне думка: а за як довгий час все це було зроблено?

Всього за неповних чотири роки! Роки військового лихоліття!...

А була важлива умова: ніхто нічим не в'язав творчої ініціативи Митрополита. Навпаки, — ми всі йому допомагали. Зробіть так і тепер Іларіонові в Канаді, — і він поставить Церкву на найвищий щабель!

Так, дякуючи невсипучій енергії й праці Владика Іларіона за неповних чотири роки на Холмських Руїнах повстала сильна Духовна Фортеця — Єпархія, яка не тільки не потребувала помічі від інших, давно існуючих Єпархій, а навпаки, — їм уже могла помагати й помагала.

За цю велику й корисну працю для Церкви Собор Єпископів 18 березня 1944 року надав Владичі Іларіонові почесний титул Митрополита.

Але перед навалою большевицькою в червні місяці 1944 року Владика Іларіон змушений був опустити свою Єпархію. З боєм серця Владика прощався зо своєю Єпархією й з боєм серця й сльозами на очах прощали Владика Духовенство й вірні...

Всі були переповнені вірою, що Владика знову вернеться на свої Рідні Землі, до своїх вірних...

На цьому я й повинен би закінчити свої спомини, але не можу не згадати ще одного особистого свого переживання...

Владика Іларіона знаю ще по Києву й Кам'янці-Подільському та зо спільного тернистого емігрантського шляху. Знаю Владика як Доцента Київського Університету, Ректора й проф. Кам'янець-Подільського Університету, Міністра й Головноуповноваженого Уряду У. Н. Р.

І тут, раптом, надвечір дня 18 жовтня 1940 р. моїм очам довелось побачити його на св. Данилової Горі в Холмі в скромній, чорній монашій мантії...

Ніби сталось те, чого ми бажали... Це гряде наш майбутній Владика! Отже, треба тішитись...

Але ні... Серце стискається й сльози ллються з очей при згадці, що визначний учений і діяч одрікся від усього мирського й перейшов до замкненого чернечого життя.

Але, згодом, серце моє, і думаю, що й серця інших таких як я, заспокоїлись, а сльози душевного болю перетворились у сльози втіхи.

Наш Владика не замкнувся чернечим життям. Його скрізь і завше можна було бачити на всіх національних урочистостях та академіях і відчитях, на яких Він дуже часто й сам виступав з релігійними та науковими доповідями, дотримуючись свого всежиттєвого гасла:

“Служити Народові — то служити Богові”.

Инж. Антін Романенко,

б. член Архиепископської й Митрополитальної Ради та Секретар Комітету відновлення Собору на Св. Данилової Горі в Холмі.

ХРОНІКА НАШОГО КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ.

Словник давньоруської мови. Інститут мовознавства Академії РСРС готує тепер Словника давньоруської мови, використовуючи для цього пам'ятки XI — XVII віків. Усе видання розраховане на сім томів. Перший том обіймає слова на А і Б, розмір його — 70 друкованих аркушів. Видає редакційна колегія: акад. В. В. Виноградов, акад. С. П. Обнорський, члени-кор. Академії: В. П. Адріанова-Перетц, С. Г. Бархударов і ін. В основу цього видання лягли “Матеріали древнерусского языка” акад. І. Срезневського, 4 томи, тепер ці “Матеріали” подвоєні. До цього Словника використані всі українські пам'ятки XI — XIV віків, як пам'ятки “руськіє”; ці пам'ятки заборонено знести до “Історичного словника української мови”, тому в ньому бракує цитат із пам'яток XI — XIII віків.

“Історичний Словник української мови”, над яким ціле життя своє працював проф. Є. Тимченко, оце тепер, нарешті, побачив світ. У цьому Словнику бракує цитат із українських пам'яток XI — XIII віків, бо їх заборонено сюди вносити, — з наказу “геніального мовознавця” Сталіна історія української мови має починатися тільки з XIV-го віку...

Наукова конференція Філологічної Секції НТШ в справі українського правопису відбулася 12 жовтня 1951-го року в Нью-Йорку. В запрошенні подається: “Основою єдиного українського правопису повинні бути вирішення Харківської Правописної Конференції, а не випадкові прихми”. На конференцію запрошений був і М. Іларіон, але через брак часу він поїхати не зміг.

Сумна доля Михайлівського монастиря. У Києві на території, де давніше стояв Михайлівський монастир, Совети запроектували поставити будинок, в якому має розміститися Державна Публічна Бібліотека Академії Наук УССР. Проекта будинку дали архітектори проф. Є. І. Катонін, С. І. Северін, В. І. Гопкало. Обсяг запроектованого будинку — 300 тисяч кубічних метрів. Будинок ніби має бути облицьований білим мармуром, українським гранітом та керамікою. Висота центральної частини має виносити 100-110 м., тобто — як порухували большевики — на 30 м. вище дзвіниці Києво-Печерської Лаври. Ніби 1956 р. закінчиться будова першої частини дому і буде здано до експлуатації 17 приміщень. — Михайлівський монастир большевики зірвали ще 1934 р. “для правиль-

Читайте новий місячник
“НАША КУЛЬТУРА!”

(Закінчення зо ст. 3-4)

плідного "причинкарства", яке так обтяжує нашу науку своєю наукоподібною пустотою.

Під сухою назвою "Українсько-російський словник початку XVII-го віку" розкрита жива, плідна ідея: Не понижуємо самі себе, пам'ятаймо, що Україна-Русь є матір'ю східно-слов'янської державности, східно-слов'янського Православія, східно-слов'янської культури, що наш Київ є матір'ю городів східно-слов'янських, не провінцією, а столицею слов'янського Сходу, столицею, якої ніколи не заступить Москва.

о. І. Губаржевський

нішого розпланування міста". Манастир стояв на одній з найвищих географічних точок Києва і був одним з цінніших культурних надбань старої України.

Доля бібліотеки Івана Франка. Бібліотеку Івана Франка, яку письменник збирав ціле життя, перевезено із Львова в Київ ще минулого року. Тепер є відомості, що цю бібліотеку приміщено при Академії Наук УССР.

Пам'ятки стародавнього мистецтва позникали в Україні. Береглися вони головню по наших церквах. Закриваючи церкви, економічний відділ ГПУ позабирав усе цінніше, і все це загинуло. Так позникали найдорожчі пам'ятки... Б. Ж.

Багато пам'яток українського мистецтва вивезли з України німці, багато порозтягували приватні особи...

Микола Грунський, доктор філологічних наук і слов'янської філології, професор Київського університету, помер у Києві "після тривалої хвороби" на 79 році життя. Написав чимало праць російською, а також українською мовою.

На Фонд Видавництва зложили: П. Зварич 10 дол., М. Залозецький 4 дол., о. Циганюк 2, о. І. Ткачук 1, Гл. Турукало 1. Усім жертводавцям сердечна подяка!

На Видавництво. Ми, нище згадані, що лежимо в сухотній санаторії Форт Сан, Саск.,

складаємо Вам щирю подяку за те, що Ви не відмовили нашій просьбі і висилаєте нам Ваш дорогий журнал, який підносить нас на дусі. Дякуємо також і за прислані книжки. Прийміть від нас 2 дол. на Видавничий Фонд: Ст. Калитка 50 ц., Д. Малик 50 ц., І. Космина 50 ц., Р. Пакуляк 25 ц., В. Томенчук 25 ц., В. Томенчук 25 ц.

Від Видавництва: Сердечно всім дякуємо!

КОЛЕГІЯ СВ. АНДРІЯ ПЕРВОЗВАННОГО.

Колегія Св. Андрія в Вінніпегу — це вища українська школа. При ній відкритий також православний Богословський Відділ, що виховує Священників для Української Православної Церкви в Канаді. На чолі цього Богословського Відділу стоїть Митрополит Іларіон, як Ректор його; викладають в ньому о. Є. Грицина, о. мгр. Гр. Метюк, проф. Л. Білецький, д-р Луцик-Мулик та інші. На Богословський Відділ можна вступати ще й тепер. Наставником богословів є о. мгр. Григорій Метюк.

Список професорів і їх курсів на Богословському Відділі Колегії Св. Андрія Первозванного на 1951 — 1952 навч. рік. 1. Митрополит Іларіон: 1. Історія Української Церкви, 2. Поділ Християнської Церкви і перші спроби її поєднання, 3. Практична складня української мови. 2. о. Г. Метюк: 1. Інтродукція до Старого Заповіту, 2. Старий Заповіт, 3. Історія Християнської Церкви. 3. о. Є. Грицина: Літургіка. 4. Проф. Л. Білецький: 1. Українська мова, 2. Українська література. 5. п. Ол. Волошинівський: Історія Канади. 6. Д-р Ю. Мулик-Луцик: Психологія, Латинська мова. 7. п. В. Богонос: Церковний спів. Крім цього, — 5 годин англійської мови тижнево.

Виклади в Колегії Св. Андрія відбуваються щоденно від години 9 зрана до год. 4-ої по полудні, 7 викладів денно.

Бібліотеку Колегії впорядковує панна Г. Михайленко.

Зміст 1 (166) числа за листопад науково-популярного місячника "Наша Культура": Творімо українську культуру всіма силами нації. — М. Іларіон: Наш Символ Віри, його повстання й історія. — **Учасниця:** Незабутня хвилина. — **Проф. П. Одарченко:** Переклади Лесі Українки з Біблії. — **Д-р К. Біда:** "Ідеологія" советської літератури. — **Інк. А. Романенко:** Спомини з життя на Холмщині. — **Хроніка** нашого культурного життя. — **Рецензії.** — Річна передплата \$2.50. Адреса: "Nasha Kultura", 804 Magnus Ave., Winnipeg, Man., Canada.
